Iamblichus: arhitectul neoplatonismului teurgic

Lyon Leshley + AI

Romanian

Iamblichus: arhitectul neoplatonismului teurgic

by Lyon Leshley + AI

Bine, să vorbim despre cineva care nu primește suficientă atenție la cursurile de filosofie, dar care o merită absolut. Iamblichus din Chalcis. Și vreau să încep prin a te situa cu adevărat în lumea lui, pentru că înțelegerea contextului este crucială pentru a înțelege de ce filosofia lui a luat forma pe care a luat-o.

Născut în jurul anului 242 d.Hr. în Chalcis, care se află în ceea ce numim acum Siria – parte a provinciilor de est ale Imperiului Roman. Acesta nu este niște bătăi de cap. Aceasta este una dintre regiunile cele mai sofisticate din punct de vedere cultural ale lumii antice. Filosofia greacă, tradițiile religioase siriene, cultele misterelor egiptene, influențele persane - toate acestea se învârte în atmosfera intelectuală.

Iar Iamblichus vine din bani. Nu doar confortabil, ci aristocratic. Familia lui are conexiuni, resurse și, cel mai important pentru scopurile noastre, își pot permite să-i ofere cea mai bună educație disponibilă. Nu este un străin care încearcă să pătrundă în cercurile filozofice. S-a născut în elită, cu acces la texte, profesori, timpul liber necesar pentru o muncă serioasă filozofică.

Acum, iată ce vreau să înțelegeți cu adevărat despre secolul al treilea e.n., pentru că este sălbatic. Din punct de vedere politic, Imperiul Roman este în criză. Între 235 și 284, există ceva de genul 26 de pretendenți la tronul imperial. Domnia medie este poate de doi ani. Ai lovituri de stat militare, războaie civile, invazii ale triburilor germanice în nord și perși în est. Economia este în scădere — inflație masivă, devalorizare a monedei. Ciuma trece de mai multe ori. Orașele se micșorează, rețelele comerciale sunt perturbate.

Prin orice măsură obiectivă, aceasta ar trebui să fie o epocă întunecată pentru filozofie. Te-ai aștepta ca viața intelectuală să se închidă, nu? Oamenii sunt îngrijorați de supraviețuire, nu de metafizică.

Dar iată ce este remarcabil: aceasta este de fapt una dintre cele mai creative perioade intelectuale și spirituale din istoria antică. Poate tocmai pentru că vechile certitudini se prăbușesc, oamenii își pun întrebări fundamentale.

Care este natura realității? Ce dă sens vieții? Cum găsim stabilitatea într-o lume a haosului? Care este relația noastră cu divinul?

Și diferite mișcări oferă răspunsuri diferite. Creștinismul crește rapid – este încă ilegal, încă persecutat periodic, dar se răspândește la toate nivelurile societății. Păgânismul tradițional încearcă să se apere, dar este din ce în ce mai mult în defensivă. Diverse religii misterioase – cultul lui Isis, mitraism, misterele eleusine – oferă căi către mântuire prin inițiere rituală.

Iamblichus pășește în această lume incredibil de complexă, flămândă spiritual și fervență din punct de vedere intelectual. Și va încerca să facă ceva îndrăzneț: să creeze un sistem filozofic care poate concura cu creștinismul, care poate oferi respectabilitate intelectuală religiei tradiționale grecești, care poate oferi o cale completă către mântuire bazată atât pe rațiune, cât și pe ritual.

Acum, înainte de a merge mai departe, trebuie să înțelegem de unde vine Iamblichus din punct de vedere filozofic, pentru că nimeni nu lucrează în vid. Uită-te la această descendență intelectuală.

Plotin – el este fondatorul a ceea ce numim neoplatonism, deși nu l-ar fi numit așa. El lucrează la mijlocul secolului al treilea, moare în 270 d.Hr. Iar Plotin creează această sinteză genială a filosofiei lui Platon cu logica aristotelică și etica stoică, toate orientate spre unirea mistică cu Unul, sursa absolută a realității.

Plotin are elevi, dar cel mai important este Porfir. Acum, Porphyry este fascinant în sine. El este cel care editează scrierile lui Plotin în textul pe care îl cunoaștem sub numele de Eneade – literalmente „Cele nouă”, pentru că le-a organizat în șase grupuri de nouă tratate. Fără Porfirie, s-ar putea să nu avem deloc opera lui Plotin.

Dar Porfirie dezvoltă și filosofia lui Plotin în propriile sale direcții. Scrie despre logică, despre etică, despre vegetarianism, despre filosofia religiei. El încearcă să sistematizeze neoplatonismul, să-l facă mai riguros, să îl apere împotriva criticilor creștini.

Și elevul lui Porphyry? Acesta este Iamblichus. Deci suntem adânciți de trei generații în această tradiție. Iamblichus nu inventează neoplatonismul de la zero, el moștenește un sistem filozofic sofisticat care a fost deja dezvoltat de-a lungul deceniilor.

Dar aici devine interesant. Acea frază de pe diapozitiv – „al doilea fondator al neoplatonismului” – nu este doar un titlu onorific. Ceea ce înseamnă este că Iamblichus transformă tradiția atât de fundamental, încât totul după el arată diferit de tot ce este înaintea lui.

Gândiți-vă la asta astfel: Plotin este ca arhitectul care proiectează o casă frumoasă pe baza planurilor lui Platon. Porphyry este ca antreprenorul care îl construiește și se asigură că totul este solid din punct de vedere structural. Dar Iamblichus? Se uită la această casă și spune: "Acesta este un început bun, dar trebuie să adăugăm aripi întregi noi. Trebuie să reproiectăm fundația. Trebuie să schimbăm pentru ce este de fapt această clădire."

Și asta contează pentru că după Iamblichus, fiecare mare neoplatonic lucrează în umbra lui. Proclus, care vine un secol mai târziu și scrie cea mai sistematică expunere a neoplatonismului produsă vreodată – el urmează în mod explicit abordarea lui Iamblichus. Ultimii șefi ai Academiei Platonice din Atena înainte de a fi închisă în 529 d.Hr. — Damascius, Simplicius — sunt toți iamblicheeni.

Deci, atunci când studiem pe Iamblichus, nu studiem doar ideile unui singur filosof. Studiem forma pe care neoplatonismul a luat-o în ultimele două secole ca școală filozofică vie.

Acum, încă o bucată de context înainte de a ne arunca în filozofie în sine. Iamblichus este activ până în jurul anului 325 d.Hr. Să vă spun ce se întâmplă în 325: Sinodul de la Niceea. Acesta este primul conciliu ecumenic al Bisericii Creștine, convocat de împăratul Constantin, unde elaborează Crezul de la Niceea și stabilesc ortodoxia creștină.

Constantin se convertise la creștinism în 312 e.n. Până la moartea lui Iamblichus, creștinismul este pe cale să devină religia oficială a Imperiului Roman. Vechea lume păgână este pe moarte.

Și Iamblichus știe asta. El urmărește cum se întâmplă. Și răspunsul lui este fascinant – el nu apără doar religia tradițională pe motivul că „așa au făcut strămoșii noștri”. În schimb, el creează acest sistem filozofic și teologic incredibil de sofisticat care încearcă să arate că religia tradițională greacă, înțeleasă corect, este intelectual superioară creștinismului.

El pierde acea bătălie, evident. Dar faptul că a luptat cu filozofie mai degrabă decât doar cu tradiție - este semnificativ. El încearcă să întâlnească creștinismul din motive intelectuale, să arate că poți avea atât rigoare filozofică, cât și devotament religios, atât rațiune, cât și ritual.

Bine, așa că acum știm cine a fost Iamblichus, când a trăit și ce tradiție intelectuală a moștenit. Dar iată adevărata întrebare: ce a făcut de fapt cu acea moștenire? Ce îl face revoluționar?

Pentru a înțelege asta, trebuie să ne uităm la ceea ce a moștenit de la Plotin - și apoi să-l vedem cum critică sistematic și îl reconstruiește în ceva nou.

De la Plotin la Iamblichus

Plotin — Intelectualul mistic

Înainte de a putea aprecia ceea ce îl face pe Iamblichus revoluționar, trebuie să înțelegem cu adevărat filozofia lui Plotin. Și vreau să spun cu adevărat să înțeleg, nu doar să obții o schiță superficială. Pentru că sistemul lui Plotin este frumos, elegant și, în multe privințe, profund atrăgător. Trebuie să-i simți atracția înainte de a putea înțelege de ce Iamblichus s-a simțit obligat să-l sfâșie și să-l reconstruiască.

Așa că să începem de la vârf - la propriu. Pentru Plotin, totul începe cu Unul. Nu „unul”, nu numărul unu, ci Unul – sursa absolută, transcendentă a întregii realități. Și iată ce este atrăgător la Unul: este dincolo de orice. Dincolo de ființă, dincolo de gândire, dincolo de limbaj, dincolo de înțelegere.

Gândește-te la asta o secundă. Dacă spui „Unul există”, deja ai greșit, pentru că existența este o limitare – lucrurile care există sunt definite de ceea ce

sunt, ceea ce înseamnă că nu sunt alte lucruri. Dar Unul este nelimitat, infinit, absolut. Nu poate fi definit deoarece definiția este o limitare.

Dacă spui „Unul este bun”, ai greșit din nou, pentru că acum îi atribui o calitate, iar calitățile sunt limitări. Unul nu este bun așa cum o persoană este bună sau o acțiune este bună. Este dincolo de bunătate – este sursa bunătății în sine.

Deci, cum putem vorbi despre asta? Plotin spune că putem folosi doar teologia negativă - spunând ceea ce nu este. Sau putem folosi metafore, știind că sunt inadecvate. Unul este ca soarele – radiază lumină fără a se diminua. Este ca o fântână care se revarsă - produce totul fără a pierde nimic.

Acum, de la Unul vine prima emanație: Intelectul, sau Nous în greacă. Aceasta este gândirea pură în sine. Este tărâmul Formelor platonice - Frumusețea însăși, Justiția însăși, arhetipurile perfecte ale tuturor lucrurilor din lumea materială. Intelectul este încă unificat, dar nu este absolut simplu ca Unul. Are multiplicitate — conține toate Formele ca realități distincte, dar interconectate.

Și iată ceva crucial: pentru Plotin, Intelectul nu vine de la Unul prin alegere sau decizie. Unul nu crede că „Voi crea Intelectul acum”. Asta l-ar face pe Cel o ființă gânditoare, ceea ce l-ar limita. În schimb, emanația este necesară și eternă. Este ca și cum lumina radiază în mod necesar de la soare. Unul, prin însăși natura sa ca infinit de productiv, se revarsă în Intelect.

Din Intelect emană Sufletul — Sufletul Lumii, care este principiul vieții și al mișcării. Sufletul este mai puțin unificat decât Intelectul. Este întors atât în sus către Intelect (contemplând Formele), cât și în jos către materie (dând viață și ordine lumii fizice). Sufletele individuale — sufletul tău, sufletul meu — sunt ca razele acestui Suflet Lumii.

Și, în cele din urmă, în partea de jos a lanțului, aveți materie – nu chiar creată de Suflet, ci mai degrabă ca diminuarea finală a luminii, punctul în care emanația din Unul devine atât de slabă încât nu este aproape nimic. Materia este privare, absență, limita ființei.

Acum, iată situația umană conform lui Plotin și aici devine cu adevărat interesantă. Suntem suflete care au coborât în trupuri. Dar – și acest lucru este absolut crucial pentru înțelegerea lui Plotin – coborârea noastră nu este completă. Partea superioară a sufletului nostru, partea care contemplă Formele, nu coboară niciodată. Ea rămâne acolo sus, în tărâmul inteligibil, veșnic contemplând, veșnic unificat cu Intelectul.

Așa că chiar acum, chiar dacă stai aici ascultând această prelegere, există o parte din tine care este acolo sus, contemplând adevărurile eterne. Tocmai ai uitat de asta. Ești atât de identificat cu corpul tău, cu emoțiile tale, cu experiențele tale senzoriale, încât ai pierdut legătura cu adevăratul tău sine.

Care este soluția? Filozofie. Contemplare. Întorcându-se spre interior. Trebuie să vă detașați de preocupările corporale, să vă purificați gândirea, să studiați matematica și dialectica, să contemplați Formele. Treptat, prin disciplina intelectuală, urci înapoi în lanțul ființei. Mai întâi atingeți virtutea etică, care aduce ordine în suflet. Apoi practici contemplația intelectuală, care unifică sufletul cu Intelectul. Și în momente rare, mistice – Plotin susține că a experimentat asta de patru ori în viața sa – ai putea chiar să atingi unirea cu Unul însuși.

Este o cale intelectuală. Nu aveți nevoie de temple, nu aveți nevoie de preoți, nu aveți nevoie de ritualuri. Doar tu, mintea ta și cosmosul. Filosofia este singura scară de care aveți nevoie pentru a urca înapoi la divin.

Și trebuie să spun că este ceva profund atrăgător în asta. Este împuternicitor - nu sunteți dependent de autorități externe. Este rațional – respectă inteligența umană și capacitatea noastră de a înțelege realitatea. Este optimist - spune că nu am căzut niciodată cu adevărat, doar că am uitat cine suntem.

Frumos sistem, nu? Elegant. Satisfacator din punct de vedere intelectual. Riguros din punct de vedere filozofic.

Iamblichus a crezut că a fost periculos de greșit.

Iamblichus — Teologul sistematic

Acum, când spun că Iamblichus a crezut că Plotin a greșit, nu vreau să spun că a respins neoplatonismul în întregime. El încă lucrează în cadrul neoplatonic - emanarea din Unul, lanțul ființei, întoarcerea sufletului la sursa sa. Dar el crede că Plotin a făcut unele greșeli fundamentale, iar aceste greșeli au consecințe grave.

Să începem cu cea mare: această idee că o parte din sufletul nostru rămâne necăzută, contemplând veșnic divinul. Iamblichus spune că nu. Absolut nu. Când sufletul coboară într-un corp, el coboară cu adevărat. Toate acestea. Nu există nicio parte superioară care să rămână neatinsă de materie.

De ce contează asta? Pentru că dacă Plotin are dreptate, atunci situația noastră nu este chiar atât de rea. Nu suntem cu adevărat căzuți – doar am uitat temporar natura noastră divină. Ne putem trezi prin filozofie.

Dar dacă Iamblichus are dreptate, atunci avem probleme serioase. Suntem cu adevărat încurcați în materie, cu adevărat confuzi, cu adevărat separați de divin. Aceasta nu este doar o eroare cognitivă pe care o putem corecta gândindu-ne mai mult. Aceasta este o adevărată criză metafizică.

Și iată unde Iamblichus își face a doua critică majoră: Ne poate salva cu adevărat contemplația intelectuală pură? Dacă suntem într-adevăr la fel de încurcați cum suntem de fapt – dacă sufletele noastre sunt cu adevărat încorporate în materie, întunecate de pasiunile trupești, uitând de originea lor – ne putem trage cu adevărat pe noi înșine prin propriile noastre fire intelectuale?

Iamblichus spune că nu. Gândește-te la asta practic. Dacă te înec, te poți salva doar gândindu-te la înot? Dacă ești bolnav, poți să te vindeci doar gândindu-te la sănătate? La un moment dat, ai nevoie de ajutor extern. Ai nevoie de cineva care să-ți arunce o frânghie. Ai nevoie de medicamente.

La fel și cu mântuirea sufletului. Avem nevoie de ajutor de sus. Avem nevoie ca zeii să ajungă până la noi, pentru că nu putem ajunge la ei singuri. Filosofia este necesară – trebuie să înțelegi ce faci și de ce – dar nu este suficientă. De asemenea, ai nevoie de har divin, intervenție divină, putere divină care operează în viața ta.

Aceasta este o schimbare masivă. Pentru Plotin, filozoful este în esență autosuficient în călătoria lor spirituală. Pentru Iamblichus, avem absolut nevoie de ajutorul zeilor. Și asta înseamnă că avem nevoie de modalități de a contacta zeii, de a-i invoca, de a crea condiții în care ei să poată acționa în viața noastră. Avem nevoie de ritual. Avem nevoie de ergie.

Dar înainte de a ajunge la terigie, există o a treia critică majoră pe care Iamblichus o face lui Plotin: cosmosul este mult mai complex decât a descris Plotin.

Plotin îți oferă trei niveluri principale: Unul, Intelectul, Sufletul. Curat. Simplu. Elegant.

Iamblichus se uită la asta și se gândește: Cum poate fi corect? Uită-te la toate tradițiile religioase din jurul nostru. Grecii se închină la zeci de zei – Zeus, Apollo, Atena, Dionysos și mai departe. Egiptenii au panteonul lor. Caldeii au teologia lor. Toți acești zei sunt doar inventați? Sunt ele doar nume poetice pentru abstracții filozofice?

Iamblichus spune că nu. Acești zei sunt reali. Sunt adevărate ființe divine care operează la diferite niveluri ale ierarhiei cosmice. Și dacă sunt reale, atunci cosmosul trebuie să fie suficient de complex pentru a le găzdui pe toate.

Așa că Iamblichus se angajează în acest proiect masiv de sistematizare. El va cartografi întregul tărâm divin în detalii meticuloase. El va arăta exact câte niveluri există, ce fel de ființe există la fiecare nivel, cum se raportează între ele, cum mediază între Unul și lumea materială.

Acolo unde Plotin îți oferă trei niveluri, Iamblichus îți oferă zeci. El multiplică entitățile, creează ierarhii elaborate, dezvoltă clasificări complicate. Este aproape baroc în complexitatea sa.

Și aceasta nu este doar o prezentare intelectuală. Iamblichus crede că această complexitate este necesară. Diferența dintre Unul – absolut, infinit, transcendent – și materie – limitat, finit, abia real – este atât de mare încât ai nevoie de toate aceste niveluri intermediare pentru a o acoperi. Fiecare nivel

mediază între cel de deasupra și cel de dedesubt. Fiecare nivel face ca întregul sistem să funcționeze.

În plus, dacă ai de gând să practici teurgia — dacă vei invoca zeii — trebuie să știi ce zei să invoci în ce scopuri. Trebuie să înțelegeți ierarhia cosmică pentru a putea lucra cu ea în mod corespunzător. Ai nevoie de o hartă detaliată a tărâmului divin.

Deci Iamblichus creează unul. Și această hartă, această arhitectură cosmică elaborată, devine fundamentul întregului neoplatonism de mai târziu.

Permiteți-mi să vă dau un exemplu concret despre cum funcționează acest lucru. Spune că ești un suflet care încearcă să urce înapoi la Unul. În sistemul lui Plotin, practic te gândești la calea în sus - studiază filosofia, purifică gândirea, atingi uniunea cu Intelectul, poate atinge Unul.

În sistemul lui Iamblichus, nu poți sări pur și simplu de aici încolo. Trebuie să mergi nivel cu nivel și, la fiecare nivel, ai nevoie de ajutor de la ființele care locuiesc în mod natural acel nivel. Așa că ați putea invoca anumiți eroi pentru a vă ajuta să vă purificați sufletul inferior. Apoi invocați anumiți demoni pentru a vă ajuta să vă ridicați sufletul intelectual. Apoi anumiți îngeri să te ajute să te apropii de tărâmul divin. Apoi anumiți zei să faciliteze efectiv unirea cu principiile superioare.

Nu mai este o călătorie individuală. Este un efort comun care implică întreaga ierarhie cosmică. Nu ești singur – ești înconjurat de ajutoare divine la fiecare nivel, dacă știi cum să-i contactezi.

Și asta ne aduce în centrul inovației lui Iamblichus: cum anume contactați aceste ființe divine? Cum le primești ajutorul? Răspunsul este teurgia – și trebuie să înțelegem acest lucru în profunzime, deoarece este partea cea mai distinctă și controversată a filozofiei lui Iamblichus.

Cosmosul ierarhic

Arhitectura Divină

Bine, acum vom construi cosmosul lui Iamblichus de la zero. Și vreau să fiți cu adevărat atenți aici, pentru că acest lucru este complicat și fiecare piesă contează. Aceasta nu este doar metafizică abstractă – aceasta este arhitectura realității însăși, potrivit lui Iamblichus.

Chiar în vârf, îl avem pe Unul. Nici un dezacord cu Plotin acolo. Unul este absolut transcendent, dincolo de ființă, dincolo de gândire, sursa tuturor. Nu poți spune nimic pozitiv despre asta. Este principiul absolut care bazează orice altceva.

Dar imediat – și aici Iamblichus începe să diverge – trebuie să ne întrebăm: Cum vine ceva de la Unul? Plotin spune că pur și simplu emană în mod necesar, ca lumina de la soare. Dar Iamblichus crede că avem nevoie de principii intermediare pentru a explica acest lucru.

Așa că aduce concepte pitagorice: Limită și Nelimitat. Acestea nu sunt doar idei abstracte - sunt adevărate principii metafizice. Nelimitat este potențialitate pură, posibilitate infinită, putere fără formă. Limita este ceea ce dă definiție, structură, formă, determinare. Și toată realitatea este interacțiunea dintre aceste două principii.

Gândiți-vă la asta așa: Nelimitatul este ca argila infinită - fără formă, fără formă, potențial pur. Limita este ca mâinile sculptorului - dă formă, creează definiție, produc lucruri reale. Ai nevoie de amândouă. Pure Unlimited ar fi doar haos, posibilitate fără formă. Pure Limit ar fi o formă goală, fără nimic de modelat. Realitatea este ceea ce se întâmplă atunci când Limit acționează asupra Nelimitatului.

Acum, aceste principii mediază cumva între Unul și următorul nivel, care este tărâmul Intelectului. Dar aici se complică. Plotin are un singur Intelect care conține toate Formele. Iamblichus spune nu - tărâmul Intelectului în sine are mai multe niveluri.

În primul rând, există tărâmul pur inteligibil – acesta este Formele în starea lor cea mai transcendentă, cea mai apropiată de Unul. Acestea sunt Formele așa cum există în sine, în cea mai pură unitate a lor.

Apoi este tărâmul intelectual – acestea sunt Formele așa cum sunt gândite în mod activ de Intelectul divin. Aici au mai multă diferențiere, mai multă multiplicitate.

Apoi există tărâmul inteligibil și intelectual – un fel de zonă intermediară în care Formele există atât în unitatea lor pură, cât și în multiplicitatea lor diferențiată.

De ce toate aceste distincții? Pentru că Iamblichus încearcă să explice cum ajungi de la unitatea absolută (Unul) la multiplicitatea pe care o vedem în lume. Nu poți sări pur și simplu de la unul la mai mulți. Aveți nevoie de etape graduale de creștere a diferențierii.

Și la fiecare dintre aceste niveluri de Intelect, există zei. Nu zei metaforici, nu personificări poetice - adevărate ființe divine. Zeus operează la un nivel, Apollo la altul, Atena la altul. Fiecare zeu are propria sa sferă de influență, propriile puteri, propriul loc în ierarhie.

Sub tărâmul Intelectului, avem tărâmul Sufletului. Dar din nou, nu doar un Suflet Mondial. Iamblichus distinge între:

Suflete divine — sufletele zeilor înșiși Suflete daemonice — ființe intermediare între zei și oameni Suflete eroice — suflete umane înălțate care au atins un statut semi-divin Suflete umane — adică noi Suflete animale — da, și animalele au suflet, doar mai puțin dezvoltat Fiecare tip de suflet are propria sa natură, propriile sale capacități, propriile sale ordini, propriile sale capacități.

Și trecând prin toate acestea - acest lucru este important - sunt ceea ce Iamblichus numește „lanțuri” sau „serie”. Fiecare zeu major are un lanț de ființe care pornește din ele, până la nivelul material. Deci există un lanț dionisiac, un lanț apolinic, un lanț ermetic și așa mai departe. Fiecare lanț participă la caracterul divinității sale conducătoare.

Acest lucru contează practic pentru că atunci când faci ergie, trebuie să știi cu ce lanț lucrezi. Dacă invoci puteri dionisiace, folosești simboluri

dionisiace, imnuri dionisiace, rituri dionisiace. Lucrezi în acel lanț specific de ființă.

De la Unul la Materie

Acum, uită-te la această diagramă care arată coborârea completă de la Unul la materie. Ceea ce vreau să înțelegeți este că aceasta nu este doar o structură statică, ci este un sistem dinamic.

Totul provine din Unul. Aceasta este mișcarea descendentă – procesiune sau proodos în greacă. Unul se revarsă în Limită și Nelimitat. Ei interacționează pentru a produce tărâmul Intelectului. Intelectul se revarsă în tărâmul Sufletului. Sufletul dă viață și ordine materiei.

Dar există și o mișcare ascendentă - întoarcere sau epistrof. Totul are o dorință firească de a reveni la sursă. Materia caută să participe la Suflet. Sufletul caută să contemple Intelectul. Intelectul caută unirea cu Unul.

Întregul cosmos este angajat în acest dublu ritm: ieșire și înapoi, procesiune și întoarcere, sistolă și diastolă, ca o bătaie cosmică a inimii.

Și aici devine personal: suntem suflete care au coborât până în materie. Suntem în partea de jos a acestui lanț, încorporați în corpuri, încurcați în existența fizică.

În sistemul lui Plotin, amintiți-vă, o parte din noi nu a coborât niciodată cu adevărat. Dar Iamblichus spune că nu – chiar am căzut. Tot drumul. Întregul nostru suflet este aici jos, confuz, uituc, luptă.

Sarcina noastră este să urcăm înapoi. Dar nu putem sări pur și simplu de la materie la Unul. Este ca și cum ai încerca să sari de la parter pe acoperișul unui zgârie-nori. Trebuie să urci pe scări. Trebuie să mergi nivel cu nivel.

Și la fiecare nivel, ai nevoie de ajutor. Acest lucru este crucial. Nu poți urca cu puterea ta. Ai nevoie de ființele de la fiecare nivel pentru a te ajuta să te ridici.

Deci haideți să urmărim ascensiunea unui suflet. Începi aici jos în materie, identificat cu corpul tău, prins în plăceri și dureri senzoriale, mânat de pasiuni și apetite.

Primul pas: purificarea etică. Trebuie să preiei controlul asupra sufletului tău inferior, a pasiunilor tale. Practici virtutea - curaj, cumpătare, dreptate. Acest lucru începe să te elibereze de a fi sclavi dorințelor corporale. Și s-ar putea să invocați anumiți eroi sau demoni inferiori pentru a vă ajuta în acest sens. Acestea sunt ființe care au stăpânit pasiunile și te pot ajuta să faci același lucru.

Al doilea pas: purificarea intelectuală. Studiezi matematica, logica, filozofia. Îți antrenezi mintea să se gândească la realități imateriale. Începeți să contemplați Formele. Și ați putea invoca anumiți demoni superiori sau îngeri inferiori pentru a vă ajuta să vă iluminați intelectul.

Al treilea pas: apropierea de tărâmul divin. Începi să ai contact direct cu zeii înșiși. Sufletul tău devine din ce în ce mai unificat, mai divin. Tu participi la viața Intelectului. Și aici ai nevoie de zeii înșiși să te ridice, pentru că nu poți trece acest prag cu puterea ta.

Pasul final: unirea cu Unul. Acest lucru este rar, poate imposibil pentru majoritatea sufletelor în timp ce sunt încă întruchipate. Dar este scopul final - întoarcerea completă la sursă, dizolvarea oricărei multiplicități în unitate absolută.

Dar iată chestia: nu poți face nimic din toate astea singur. La fiecare pas, ai nevoie de ajutor divin. Și cum obții acel ajutor? Cum contactați aceste ființe? Cum invocați ajutorul lor?

Aici intervine teurgia. Și trebuie să înțelegem ergia profund, pentru că este partea cea mai distinctă, controversată și influentă a filozofiei lui Iamblichus.

Teurgie – Mântuirea prin ritual divin

Ce este teurgia?

Cuvântul „tergie” provine din greacă: theos înseamnă „zeu” și ergon înseamnă „muncă”. Deci literal, „lucrare a lui Dumnezeu” sau „lucrare divină”. Dar ce înseamnă asta de fapt în practică?

Pentru Iamblichus, teurgia este un sistem complet de practici rituale menite să aducă contact real, ontologic cu zeii. Contact nu metaforic. Nu simbolism psihologic. Nu doar să te simți inspirat sau înălțat. Unire reală, metafizică, cu ființele divine.

Acum, s-ar putea să vă gândiți: "Stai, nu este doar religie? Nu este ceea ce oamenii au făcut întotdeauna în temple?" Și da, există asemănări. Dar Iamblichus face ceva diferit. El ia practici religioase tradiționale - sacrificii, rugăciuni, imnuri, invocații - și le dă o justificare filozofică. El arată de ce funcționează, cum funcționează, pe ce principii metafizice se bazează.

Permiteți-mi să vă ofer argumentul său de bază, pentru că este fascinant și ajunge la miezul motivului pentru care crede că teurgia este necesară.

Premisa unu: Suntem suflete încorporate în materie, cu adevărat căzute, cu adevărat separate de divin. Aceasta este critica lui Plotin despre care am discutat deja.

Premisa a doua: Intelectul uman, prin el însuși, este limitat, finit, încorporat în materie. Indiferent cât de mult ne gândim, indiferent cât de mult studiem filosofia, nu ne putem depăși propriile limitări doar prin gândire. Intelectul nostru este un lucru creat, dependent de realități superioare. Nu se poate ridica la nivelul zeilor prin propria sa putere.

Premisa trei: Dar zeii vor să ne ajute. Este în natura lor să fie binefăcători, să debordeze de bunătate, să ajute ființele inferioare să urce. Problema nu este că zeii nu vor, ci că nu știm cum să le primim ajutorul.

Concluzie: Avem nevoie de o modalitate de a crea condiții care să permită zeilor să acționeze în viața noastră. Trebuie să deschidem canale prin care puterea divină să poată curge până la noi. Asta face turgia.

Gândiți-vă la asta așa: Filosofia înseamnă că încercăm să ne urcăm până la zei. Suntem aici jos, în vale și încercăm să urcăm muntele. Putem urca o

anumită distanță prin propriul nostru efort – studiind, gândind, contemplând. Dar la un moment dat, muntele devine prea abrupt. Nu putem merge mai sus singuri.

Teurgia este zeii care se întind pentru a ne ridica. Sunt ei care ne aruncă o frânghie, sau mai bine zis, coboară acolo unde suntem și ne poartă în sus. Ambele mișcări sunt necesare. Ai nevoie de înțelegere filozofică pentru a ști ce faci și de ce. Dar aveți nevoie și de practica rituală pentru a realiza efectiv transformarea.

Acum, să fim concreti. Ce presupune de fapt turgia?

În primul rând, există elemente verbale - nume sacre, imnuri, invocații. Zeii au nume specifice care întruchipează esența lor. Când rostești aceste nume corect, cu intenția corectă, la momentul potrivit, nu faci doar sunete. Activezi conexiuni metafizice reale. Numele participă la realitățile divine pe care le reprezintă.

În al doilea rând, există elemente materiale — pietre, ierburi, animale, substanțe specifice care au afinități naturale cu anumiți zei. Acesta nu este un simbolism arbitrar. Iamblichus crede că cosmosul este legat împreună de ceea ce el numește „simpatii” – conexiuni reale între lucruri la diferite niveluri ale realității. Anumite pietre rezonează în mod natural cu anumite puteri divine. Când le folosești în ritual, lucrezi cu structura realității în sine.

În al treilea rând, există acțiuni – gesturi specifice, mișcări, dansuri, sacrificii. Acestea nu sunt doar spectacole externe. Sunt modalități de a-ți alinia întreaga ființă – trup, suflet și spirit – cu realitățile divine.

În al patrulea rând, există o sincronizare – anumite ritualuri trebuie îndeplinite în momente specifice când condițiile cosmice sunt potrivite, când anumite planete sunt în anumite poziții, când puterile divine pe care le invoci sunt cele mai accesibile.

Toate acestea împreună creează ceea ce Iamblichus numește un „vehicul” al prezenței divine. Construiești un fel de canal metafizic prin care zeii pot intra în lumea materială și pot acționa.

Legătura dintre Divin și Uman

Acum, uitați-vă la acest citat din cea mai importantă lucrare a lui Iamblichus, Despre mistere: „Nu este gândirea pură cea care ne unește cu zeii – sunt actele inefabile ale ritualului sacru, săvârșite în tăcere dincolo de orice înțelegere”.

Să despachetăm acest lucru cu atenție, pentru că fiecare cuvânt contează.

„Nu este gândire pură” – aceasta este respingerea directă a intelectualismului lui Plotin. Gândirea, de la sine, nu te poate salva. Contemplarea, prin ea însăși, nu te poate uni cu divinul. De ce? Pentru că gândirea este o activitate a intelectului uman, iar intelectul uman este limitat. Încercați să înțelegeți infinitul cu instrumente finite. Nu funcționează.

„care ne unește cu zeii” – observați pluralul. Nu „Unul”, nu „Intelectul”, ci „zeii”. Iamblichus insistă asupra realității mai multor ființe divine, fiecare cu propria sa natură, fiecare necesitând propriile forme de abordare.

„este actele inefabile ale ritualului sacru” — „inefabil” înseamnă dincolo de vorbire, dincolo de explicație. Teurgia funcționează la un nivel mai profund decât înțelegerea rațională. Nu puteți explica pe deplin de ce funcționează, deoarece funcționează prin principii care transcend înțelegerea umană.

„făcută în tăcere dincolo de orice înțelegere” – acest lucru este crucial. Cele mai puternice acte teurgice se petrec în tăcere. Nu pentru că ești secretos, ci pentru că ceea ce se întâmplă este dincolo de cuvinte. Intră în contact cu realități pe care limbajul nu le poate capta.

Acum, iată ce este cu adevărat radical în asta: Iamblichus spune că simbolurile folosite în ergie nu sunt convenționale. Nu sunt semne arbitrare pe care le-au inventat oamenii. Sunt simboluri naturale, încorporate în structura realității însăși.

Gândește-te o secundă la limbă. Cuvântul „câine” se referă la câini pentru că suntem cu toții de acord că o face. Este o convenție. În franceză, ei folosesc „chien”. În germană, „Hund”. Legătura dintre cuvânt și lucru este arbitrară.

Dar simbolurile teurgice nu sunt așa. Când folosești o anumită piatră într-un ritual sau rostești un anumit nume divin sau faci un anumit gest, nu lucrezi cu convenție. Lucrezi cu conexiuni naturale care există în cosmosul însuși. Piatra aceea participă cu adevărat la puterea divină pe care o invoci. Acest nume întruchipează într-adevăr esența acelui zeu. Aceste conexiuni sunt construite în țesătura realității.

Acesta este motivul pentru care ergia trebuie făcută corect. Dacă folosiți piatra greșită, sau pronunțați greșit numele sau efectuați ritualul la momentul nepotrivit, nu funcționează. Nu pentru că zeii sunt pretențioși sau pretențioși, ci pentru că nu faci de fapt legătura. Este ca și cum ați încerca să acordați un radio - dacă sunteți oprit chiar și puțin, nu primiți semnalul.

Când un teurgist efectuează un ritual corect, ceva se întâmplă cu adevărat. Zeul este cu adevărat prezent. Puterea divină curge cu adevărat în jos. Sufletul este cu adevărat purificat și înălțat. Acest lucru nu este psihologic - nu este doar faptul că te simți mai bine sau mai inspirat. Este ontologic - sufletul tău este de fapt transformat, de fapt ridicat în lanțul ființei.

Permiteți-mi să vă dau un exemplu concret. Să spunem că vrei să-l invoci pe Apollo pentru iluminare intelectuală. Tu ai:

Alegeți momentul potrivit — poate duminica, ziua lui Apollo, în zorii când soarele răsare. Folosiți materialele potrivite — aur (metal solar), laur (planta sacră a lui Apollo), poate o liră. Rostiți numele și imnurile potrivite — invocații tradiționale ale lui Apollo, poate din imnurile orfice — Mostre, ofertă de acțiuni asociate cu Apolloge, oferirea de acțiuni corecte. important, aliniază-ți întreaga ființă cu natura lui Apollo - claritate intelectuală, armonie, ordine, lumină Când faci toate acestea corect, nu faci doar o ceremonie. Creezi o conexiune metafizică reală cu lanțul apolinic al ființei. Te deschizi pentru a primi influența lui Apollo. Și dacă ești pregătit corespunzător, dacă sufletul tău este suficient de pur, puterea lui Apollo curge într-adevăr în tine. Intelectul tău este cu adevărat iluminat. Primești într-adevăr o perspectivă pe care nu le-ai fi putut obține doar prin studiu.

Acum, știu la ce gândesc unii dintre voi: "Sună a magie. Cu ce este diferit de vrăjitorie sau vrăjitorie?"

Iamblichus ar insista asupra unei distincții cruciale. Magia, așa cum o înțelege el, este despre oamenii care manipulează forțele naturale sau supranaturale în propriile lor scopuri. Este coercitiv – încerci să forțezi spiritele să-ți facă dorința sau exploatezi simpatiile naturale pentru a obține ceea ce îți dorești.

Teurgia este complet diferită. Nu este coercitiv - nu-i forțezi pe zei să facă nimic. Le supui. Te aliniezi cu voința lor. Creezi condiții în care ei pot acționa, dar dacă aceștia acționează, depinde de ei.

Este cooperant, nu manipulator. Lucrezi cu zeii, nu încerci să-i controlezi. Și scopul nu este câștigul personal - este mântuirea, purificarea, ascensiunea la divin. Nu faci ergie pentru a deveni bogat sau puternic. O faci pentru a deveni tu însuți divin.

Această distincție contează enorm pentru Iamblichus. El încearcă să apere religia tradițională păgână atât împotriva criticilor creștini care spun că este vorba de critici demonici, cât și a criticilor filozofici precum Plotin care spun că nu este necesar. El spune: Nu, aceasta este cea mai înaltă formă de practică religioasă. Aceasta este filozofia în acțiune. Așa vei realiza de fapt ceea ce vorbește filozofia.

Și iată chestia: asta funcționează. Nu în sensul în care o poți dovedi științific, ci în sensul că practicanții raportează transformări reale, experiențe reale ale prezenței divine, progrese reale în dezvoltarea lor spirituală. Indiferent dacă credeți că acele experiențe sunt cu adevărat metafizice sau doar psihologice, fenomenologia este reală. Oamenii care practică teurgia raportează că se întâmplă ceva.

Și pentru Iamblichus, asta este ceea ce contează. Filosofia fără practică este doar vorbire. Teurgia este filozofie trăită, filozofie întruchipată, filozofie care te transformă de fapt.

Dar există o altă dimensiune a lui Iamblichus pe care încă nu am explorat-o pe deplin - angajamentul său profund cu pitagorismul și matematica. Pentru că pentru Iamblichus, ergia nu este separată de viața intelectuală. Este integrat cu un sistem filozofic complet care include matematica, etica, metafizica și teologia, toate lucrând împreună.

Moștenire și Sinteză

Pitagorismul și Matematica

Acum trebuie să vorbim despre un aspect al lui Iamblichus care este adesea trecut cu vederea, dar care este absolut esențial pentru înțelegerea viziunii sale complete: angajamentul său profund cu pitagorismul și filozofia matematică.

Iamblichus a scris o întreagă colecție despre filosofia lui Pitagora — o lucrare masivă, din care părți supraviețuiesc, care a încercat să păstreze și să sistematizeze toată învățătura pitagoreică. De ce a fost atât de investit în asta?

Pentru că pentru Iamblichus, Pitagora nu a fost doar un matematician antic care a descoperit unele teoreme geometrice. Pitagora a fost un înțelept divin, un revelator al înțelepciunii sacre, cineva care a înțeles structura fundamentală a realității înșăși.

Să ne întoarcem la acel motto pitagoreic: „Toate lucrurile sunt număr”. Ce înseamnă asta? Nu înseamnă doar să spui că poți număra lucruri sau că matematica este utilă pentru a măsura lumea. Face o afirmație metafizică: numărul este structura fundamentală a realității. Cosmosul este construit literalmente din relații matematice.

Gândește-te o secundă la muzică. Pitagoreii au descoperit că armonia muzicală se bazează pe rapoarte matematice. O octava este un raport de 2:1. O cincime perfectă este 3:2. O patra perfectă este 4:3. Acestea nu sunt arbitrare - sunt încorporate în natura sunetului în sine. Când cântați două note într-unul dintre aceste rapoarte, ele sună armonios. Când le cântați în alte rapoarte, sună disonant.

Dar pitagoreicii au mers mai departe. Ei au spus: Dacă muzica se bazează pe rapoarte matematice, iar muzica este armonioasă și frumoasă, atunci poate că întregul cosmos se bazează pe rapoarte matematice. Poate că universul însuși este un fel de armonie, o muzică cosmică, o simfonie matematică.

Și Iamblichus ia asta în serios. Îți amintești acele principii pe care le-am discutat – Limit și Nelimitat? Acestea sunt concepte matematice. Limita este ceea ce dă definiție, măsură, proporție. Nelimitatul este ceea ce poate fi măsurat, proporțional, definit. Toată realitatea este interacțiunea dintre aceste principii matematice.

Așa că, atunci când Iamblichus își cartografiază ierarhia cosmică, el nu doar inventează lucruri. El încearcă să arate structura matematică care stă la baza tuturor. Fiecare nivel al realității are propriile sale relații numerice, propriile sale proporții, propria sa armonie.

Unul este unitatea absolută – numărul unu în sensul său metafizic. Tărâmul Intelectului implică dualitatea – cunoscător și cunoscut, subiect și obiect. Tărâmul Sufletului implică relații triadice – rămânere, procesiune și întoarcere. Lumea materială implică numărul patru - cele patru elemente, cele patru calități, tetrada care generează toată realitatea fizică.

Aceasta nu este doar numerologie sau simbolism mistic. Pentru Iamblichus, aceste relații numerice sunt reale. Ele sunt structura reală a realității. Înțelegerea lor înseamnă înțelegerea modului în care funcționează cosmosul.

Și asta are implicații practice. Dacă intenționați să practicați eficient teurgia, trebuie să înțelegeți aceste relații matematice. Trebuie să știi ce numere corespund cărora zei, ce figuri geometrice au afinitate cu ce puteri divine, ce proporții creează armonie între diferitele niveluri ale realității.

De exemplu, Tetraktys - figura triunghiulară formată din zece puncte dispuse pe patru rânduri (1+2+3+4=10) - acesta nu este doar un model frumos. Este o reprezentare a modului în care unitatea se desfășoară în multiplicitate, a modului în care Unul îi generează pe cei mulți. Conține toate

rapoartele de bază ale armoniei muzicale. Este o cheie pentru înțelegerea structurii cosmice.

Sau luați raportul de aur - aproximativ 1,618, raportul care apare în întreaga natură în modele spiralate, creșterea plantelor, proporțiile corpului uman. Pitagoreii știau despre acest raport. Ei au văzut-o ca o dovadă că natura însăși urmează legile matematice, că cosmosul este ordonat rațional.

Pentru Iamblichus, studiul matematicii nu este doar o pregătire practică pentru ingineri sau comercianți. Este o practică spirituală. Când contemplați adevăruri matematice, vă antrenați sufletul să se gândească la realitățile imateriale. Numerele nu există în lumea fizică – nu poți atinge numărul trei sau nu poți gusta rădăcina pătrată a lui doi. Sunt realități inteligibile, obiecte ale gândirii pure.

Deci studiul matematic purifică sufletul. Îți ridică mintea departe de lucrurile senzoriale și către tărâmul inteligibil. Este pregătirea pentru filozofie și, în cele din urmă, pentru teurgie. Înveți să te gândești la realități care transcend materia și exact asta trebuie să faci pentru a urca în ierarhia cosmică.

Mai mult decât atât, matematica oferă certitudine. Într-o lume a schimbărilor și a incertitudinii, adevărurile matematice sunt eterne și neschimbabile. Doi plus doi este egal cu patru, întotdeauna are, întotdeauna va face, în orice lume posibilă. Teorema lui Pitagora este adevărată nu doar pe Pământ, ci în tot cosmosul. Aceste adevăruri participă la tărâmul etern al Formelor.

Deci, când Iamblichus scrie despre pitagorism, el nu este doar un istoric al filosofiei. El arată cum filosofia matematică se integrează cu întregul său sistem. Matematică, etică, metafizică, teologie, teurgie — toate se potrivesc într-un mod complet de viață.

O sinteză a filozofiei, teologiei și ritualului

Bine, să facem un pas înapoi și să vedem imaginea completă a ceea ce a realizat Iamblichus.

El a creat una dintre cele mai cuprinzătoare și sistematice viziuni filozofice din întreaga filozofie antică. Este o viziune completă asupra lumii care încearcă să explice totul: de unde vine realitatea? Care este structura cosmosului? ce suntem? De ce suntem aici? Cum ar trebui să trăim? Cum putem fi salvați?

Dar mai mult decât atât – și acesta este ceea ce îl face pe Iamblichus distinctiv – el a creat o cale. Nu doar o teorie despre realitate, ci un mod practic de viață orientat spre unirea divină.

Studiezi filosofia pentru a înțelege structura cosmică. Trebuie să știi unde te afli în lanțul ființei, unde încerci să mergi, cu ce obstacole te confrunți.

Practici matematica pentru a-ți purifica gândirea. Îți antrenezi sufletul să contemple realități imateriale, să se gândească la adevăruri eterne, să-ți ridice mintea deasupra lumii senzoriale.

Cultivați virtutea etică pentru a obține controlul asupra pasiunilor voastre. Practici curajul, cumpătarea, dreptatea, înțelepciunea. Acest lucru aduce ordine în sufletul tău inferior și te pregătește pentru activități superioare.

Faceți ergie pentru a primi harul divin. Invoci zeii, participi la ritualuri sacre, creezi condiții pentru ca puterea divină să curgă în viața ta.

Toate acestea se potrivesc împreună. Nu este o colecție de activități separate - este o cale unificată de ascensiune. Fiecare element susține orice alt element.

Și iată ce mi se pare remarcabil: Iamblichus lucra într-un moment de tranziție culturală profundă. Vechea lume păgână era pe moarte. Creștinismul creștea. Zeii tradiționali erau abandonați, templele vechi se închideau, riturile antice erau uitate.

El ar fi putut să apere tradiția pe motive tradiționale: „Așa au făcut strămoșii noștri, așa că ar trebui să continuăm să facem asta.” Asta au făcut mulți intelectuali păgâni. Dar Iamblichus a adoptat o abordare diferită.

El a spus: Permiteți-mi să vă arăt de ce aceste tradiții sunt justificate filozofic. Permiteți-mi să vă dau o relatare rațională și sistematică despre cum există zeii, cum funcționează ergia, de ce contează ritualul. Permiteți-mi să vă arăt că puteți avea atât rigoare filozofică, cât și devotament religios, atât rațiune, cât și ritual, atât intelect, cât și evlavie.

Într-un fel, a eșuat. Păgânismul pierdut. Creștinismul a câștigat. Până în secolul al VI-lea, Academia Platonică este închisă, templele păgâne sunt distruse sau convertite în biserici, religia tradițională este efectiv moartă în lumea mediteraneană.

Dar într-un alt sens, Iamblichus a reușit cu brio. Ideile lui au supraviețuit. Când textele neoplatonice au fost traduse în arabă în secolul al IX-lea, conceptele iamblichee au influențat filozofia islamică – Al-Farabi, Avicenna, chiar și aspecte ale sufismului arată influența sa.

Când textele neoplatonice au fost traduse în latină în timpul Renașterii, fuziunea lui Iamblichus între filozofie și ritual a modelat misticismul creștin. Personalități precum Marsilio Ficino, Pico della Mirandola, întreaga Academie Florentină – lucrează cu idei iambliche.

Tradiția ezoterică occidentală – Cabala, alchimia, magia ceremonială, rozicrucianismul, francmasoneria – toate acestea poartă pecetea viziunii lui Iamblichus. Ideea că ritualul poate efectua schimbări metafizice, că simbolurile au o putere reală, că există ierarhii de ființe spirituale pe care le putem contacta - toate acestea sunt idei iamblichee care continuă să rezoneze.

Chiar și în filosofia contemporană, când oamenii vorbesc despre limitele raționalismului pur, când discută despre rolul practicii întruchipate în dezvoltarea spirituală, când explorează tradițiile non-occidentale care integrează filozofia și ritualul, ei redescoperă adesea perspective pe care Iamblichus le-a articulat acum șaptesprezece sute de ani.

Dar dincolo de influența sa istorică, cred că există ceva valoros în viziunea lui Iamblichus pentru noi astăzi. Trăim într-o cultură care tinde să despartă

lucrurile. Separăm rațiunea de emoție, mintea de corp, teoria de practică, intelectualul de spiritual.

Iamblichus oferă o viziune a integrării. El spune: Nu trebuie să alegi între a fi riguros din punct de vedere intelectual și a fi angajat spiritual. Nu trebuie să alegi între filozofie și religie, între rațiune și ritual, între viața minții și viața spiritului.

Le poți avea pe amândouă. De fapt, ai nevoie de amândouă. O filozofie pur intelectuală care nu transformă modul în care trăiești este doar o abstractizare goală. O religie pur ritualică care nu îți angajează intelectul este doar superstiție. Dar când le aduci împreună - când integrezi înțelegerea și practica, filozofia și teurgia, rațiunea și ritualul - atunci ai ceva puternic. Ai o cale completă.

Fie că accepți sau nu metafizica specifică a lui Iamblichus – fie că crezi în ierarhiile sale cosmice elaborate, practicile sale teurgice, matematica lui pitagoreică – cred că înțelegerea sa fundamentală rămâne valabilă: Transformarea necesită mai mult decât doar gândire. Este nevoie de practică. Este nevoie de implicare cu ceva dincolo de tine. Este nevoie atât de a urca prin propriul efort, cât și de a primi ajutor de sus.

Aceasta este o viziune care merită luată în serios, chiar și șaptesprezece sute de ani mai târziu. Iamblichus ne reamintește că filosofia nu înseamnă doar a avea opinii corecte. Este vorba despre a deveni un alt tip de persoană. Este vorba despre transformare, despre ascensiune, despre atingerea divinului – oricum înțelegeți acest termen.

Și, în cele din urmă, acesta este motivul pentru care încă îl studiem pe Iamblichus. Nu doar ca o curiozitate istorică, nu doar ca un nume în plus în istoria filozofiei, ci ca cineva care a luat în serios întrebările cele mai profunde și a încercat să le răspundă cu o viziune completă, integrată a realității și a locului nostru în ea.